

Abdulkadir Önkol, Anadolu'nun Yaşayan Masalları Geleneğin Masal Anası Fatma Önkol'un Dilinden Masallar, Ankara: Karakum Yayınevi, 2021, ISBN: 978-605-2290-49-1. 134 Sayfa.

Arş. Gör. Aysun Ezgi YILMAZ*

Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi anabilim dalında yüksek lisans eğitimini 2015 yılında Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel danışmanlığında hazırladığı “Fatma Önkol’un Masal Anlatıcılığı ve Masalların Anlatıcı- Dinleyici ve Anlatım Ortamı Açısından İncelenmesi” başlıklı teziyle tamamlayan Abdülkadir Önkol, 2013 yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Cibali Lisesine Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak atanmıştır. Görevine Gürpınar Azime Yılmaz Anadolu Lisesinde devam eden, ayrıca yurt içi ve yurt dışında kongre, konferans, proje vb. bilimsel etkinliklere katılan Önkol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’nde Türk Halk Bilimi anabilim dalında 2017 yılında başladığı doktora eğitimine devam etmektedir.

Annesinden dinlediği masalları, yüksek lisans tezi aracılığıyla geniş kitlelere ulaştırma hayaliyle yola çıktığı serüvenin bir sonucu olarak nitelendirilebilecek bu çalışmayı “Çocukluğumun kitaplaşmış hâlidir.” cümlesiyle özetleyen Önkol’un bu eseri, iki ana bölümden oluşmaktadır: Eserin ilk bölümü, yer aldığı çeşitli projelerle masalların gelenekten geleceğe ulaşmasında aktif rol oynayan Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türk Halk Bilimi Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel’in sunumuyla başlamaktadır. Sunum kısmının ardından ön söz, sonrasında da Masal Anası Fatma Önkol’un öz yaşam öyküsünü, tecrübelerini ve bilgeliğini ortaya koyan bağlamsal çalışmalarda anlatıcının yerini ve önemini anlatan bir bölüm yer almaktadır. Eserin ilk bölümü olarak değerlendirilecek bu bölümün ardından masal anası Fatma Önkol’dan derlenen 58 masalın yer aldığı masal metinlerinden oluşan ikinci bölüm gelmektedir.

Kitabın ilk bölümünde, masal anası/anlatıcısı Fatma Önkol’un öz yaşam öyküsü kapsamlı şekilde yer almaktadır. Masallar her ne kadar evrensel motiflere sahip olsa da masalların her anlatışta içinde bulunulan bağlama göre yeniden şekillendiği anlatıcının sahip olduğu inanç dünyası, değerleri, eğitimi, yaşanmışlıkları gibi birçok dinamiği yansıttığı bilinmektedir. Bu açıdan masal anası Fatma Önkol’un gelenekten günümüze aktardığı masal metinlerine geçmeden önce onun öz yaşam öyküsünün kapsamlı olarak ele alınması anlattığı masalların anlamlandırılması açısından doğru bir yaklaşımdır. Kitabın bu bölümünde, resmi kayıtlara göre 1949 yılında Kahramanmaraş’ın Merkez ilçesine bağlı Hartlap köyünde doğan Fatma Önkol’un aile yaşamı, eğitim durumu, masalla nasıl tanıştığı ve masalları kimlerden öğrendiği, masal seçimini nasıl yaptığı, taşıdığı inanç ve değerleri, masal anlatımı için seçtiği kıyafetler, anlatım sürecinde kullandığı jest ve mimikler, anlatıcının yetiştirdiği coğrafya ve bu coğrafyadaki kültürel değerlere kadar birçok özelliği kapsamlı olarak betimlenmiş, böylece masal anası Fatma Önkol’un anlatı dünyasını şekillendiren unsurlar bütüncül olarak okura sunulmuştur.

Eserin ikinci bölümü olarak değerlendirilebilecek masal metinleri kısmında masal anası Fatma Önkol’dan derlenen 58 masal yer almaktadır. Bu bölümde yer alan metinlerin uzunlukları değişmekle birlikte hepsinin ortak özelliği Türk kültürünün bileşenlerini bir bütün hâlinde yansıtmasıdır. Türk kültüründe mevcut kader inancından misafirperverliğe,

* Başkent Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aezgi1989@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6619-0834.

cömertlikten doğruluğa, aile birliğinin öneminden çalışkan olmaya, kıvrak zekâdan iyiliğe kadar daha birçok kültürel unsur masal metinleri aracılığıyla okura aktarılmaktadır.

Repertuvarında bulundurduğu tespit edilen bir kısmı unutulmuş bir kısmı ise unutulmaya yüz tutmuş toplam 103 masalı geleneğe uygun bir şekilde aktaran masal anası Fatma Önkol, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi çerçevesinde yer alan Yaşayan İnsan Hazinesi Türkiye Ulusal Envanteri'ne 2021 yılında masal anlatıcısı olarak kaydedilmiştir. Masal alanında, Yaşayan İnsan Hazinesi olarak kaydedilen ilk anlatıcı olan Fatma Önkol'un bu özel konumu dikkate alındığında masal anası olarak Fatma Önkol'dan derlenen masalların bir kısmını içeren bu çalışmanın Türk Halk Bilimi alanı başta olmak üzere masala gönül veren herkes için de kıymetli bir eser olduğu söylenebilir. 2021 yılının sonlarında aramızdan ayrılan masal anası Fatma Önkol'u bizlerle ve gelecek nesillerle tanışmasını sağladığı için oğlu Abdülkadir Önkol'a okurlar adına teşekkürlerimizi sunar, değerli kültür hazinesi Fatma Önkol'u ise da rahmetle anıyoruz.